Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра німецької філології та перекладу

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор
проф. Холін Ю.В.

_____

“_____”_____2016 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Артикуляторні та акустичні характеристики німецької фоносистеми

спеціальність (напрям) 035 Філологія
(шифр, назва напряму)

спеціалізація Германські мови та літератури (переклад включно)

факультет іноземних мов

2016 / 2018 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету іноземних мов

“29” серпня 2016 року, протокол № 7

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:
Оніщенко Наталія Анатоліївна, доцент, кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології та перекладу

Програму схвалено на засіданні кафедри німецької філології та перекладу

Протокол від “25” травня 2016 року № 10

Завідувач кафедри німецької філології та перекладу

_____ Кривенко В. П. ____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією факультету іноземних мов

Протокол від “29” серпня 2016 року № 1

Голова методичної комісії факультету іноземних мов

_____ ____Варенко Т. К.____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Артикуляторні та акустичні характеристики німецької фоносистеми” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки
магістрів
спеціальності (напряму): 035 Філологія
спеціалізації: Германські мови та літератури (переклад включно)

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

надбання знань системної організації фонетичного аспекту німецької мови, формування загальних представлень про звукову сторону іноземної мови у порівнянні з рідною, розвиток навичок та вмінь застосовувати ці знання у мовленнєвій практиці та при викладанні німецької мови як іноземної в школах, середніх спеціальних та вищих навчальних закладах.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

1. Описати фонетичний лад сучасної німецької мови.
2. Розширити знання студентів з фонетики, надбані при вивченні курсу практичної фонетики та загального мовознавства
3. Систематизувати елементи фонетичної теорії, засвоєні студентами при вивченні вступно-корективного курсу, і дати їм на його основі більш повне уявлення про всі компоненти фонетичного ладу сучасної німецької мови в їхній системі і зіставленні з фонетичним ладом рідної мови.
4. Ознайомити студентів з основними спірними і невирішеними проблемами фонетики та фонології
5. Познайомити студентів із сучасними методами фонетичного дослідження і застосуванням теоретичних положень курсу у викладанні німецької мови

1.3. Кількість кредитів 1,5

1.4. Загальна кількість годин 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
5-й	-
Семестр	
10-й	-
Лекції	
24 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
-	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
126 год.	-
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання

Студенти мають:

знати:

- Визначення й опис предмета фонетики і фонології, їх зв'язок з іншими науками.
- Методи дослідження, застосовувані у фонети ці та фонології.
- Поняття літературної вимови й орфоепічної норми.
- Національні і регіональні варіанти вимови в сучасній німецькій мові.
- Терміни: фонема, фон, аллофон, дистрибуція фонем, види дистрибуції, правила ідентифікації фонем (за М.С.Трубецьким).
- Класифікацію голосних звуків у німецькій та українській мовах.
- Класифікацію згодних звуків у німецькій та українській мовах.
- Чергування звуків. Проблема нейтралізації фонем. Архіфонема.
- Модифікації фонем у потоці мови: асиміляцію, акомодацію, елізію.
- Сильні і слабкі форми слів.
- Основні розходження між артикуляційними базами у німецькій та українській мовах.
- Функції складу в мові.
- Складові частини складу, типи складів, структура складу, теорії складу в застосуванні до німецької мови.
- Поняття наголосу: словесний, тактовий, фразовий.
- Види і ступені словесного наголосу в німецькій мові. Чинники, що визначають місце наголосу.
- Визначення інтонації, її аспектів і функцій.
- Поняття ритмічної і значеннєвої груп.
- Логічний наголос.
- Основні принципи орфографії.

вміти:

- Розпізнавати на слух варіанти сучасної німецької мови: німецький, австрійський, швейцарський, фонетичні особливості північних та південних діалектів
- Записувати слова у фонематичній і фонетичній транскрипції, указуючи за допомогою діакритичних значків основні позиційні і комбінаторні аллофони.
- Визначити інтегральні і диференціальні ознаки фонем.
- Провести порівняльний аналіз систем вокалізму і консонантизму в німецькій та українській мовах.
- Навести приклади історичних чергувань у німецькій та українській мовах.
- Розділити слово на склади, дати аналіз можливих сполучень голосних і приголосних на початку і кінці складу.
- Визначити місце наголосу в багатоскладовому слові, пояснити правило.
- Проаналізувати речення: розбити його на синтагми, знайти акцентне ядро й інші структурні компоненти кожної синтагми, визначити тип тону в кожній синтагмі, намалювати інтонограму.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Фонетика і фонологія

Тема 1. Фонетика: предмет і завдання

1.1. Предмет і завдання фонетики. Історичний огляд вивчення фонетики та її застосування.

1.2. Зв’язок фонетики з іншими науками.

1.3. Фізіологія та акустика. Органи артикуляції. Звук як фізично-акустичне явище.
1.4. Диференціація фонетичних наук (дидактична фонетика, інженерна, акустична, нейрологічна фонологія, описова, соціальна фонетика і. т. д). Завдання дидактичної фонетики.

Тема 2. Графіка і орфографія. Норми літературної вимови.
2.1. Графіка і орфографія. Невідповідність написання та вимови.
2.2. Принципи орфографічних правил. Транскрипція, діакритична система.
2.3. Фонетичні а фонологічна транскрипція, графічна передача інтонації. Особливості транслітерації.
2.4. Регулювання літературної німецької вимови.

Тема 3. Фонетика і фонологія. Поняття фонеми
3.1.Фонетика і фонологія. Фонема як найменша функціональна одиниця, що утворює та розрізняє звуковий образ слова і морфеми.
3.2.Алофони фонеми (варіанти, відтінки)- обов'язкові та факультативні. 3.3.Диференційні ознаки. Опозиції. Кореляції. Поняття нейтралізації фонем. Основні методи визначення складу фонем (правила М.С. Трубецького).
3.4. Функції фонеми. Класифікації фоносистеми. Поняття архіфонеми.
3.5. Склад фонем німецької мови – голосні та приголосні.

Тема 4. Артикуляторна і акустична класифікація голосних
4.1. Артикуляторна і акустична класифікація голосних.
4.2. Дистинктивні ознаки голосних на акустичному рівні за положенням язика та губ: за рядом (передні – задні); за піднесенням язика (високі, низькі, середні); за участю губ (лабіалізовані – нелабіалізовані); за характером артикуляції (напружені, закриті – ненапружені, відкриті); за кількісною характеристикою (довгі – короткі). Варіативність останньої ознаки в німецьких діалектах.

Тема 5. Артикуляторна і акустична класифікація приголосних
5.1. Артикуляторна класифікація приголосних. Артикуляційна база німецької мови у порівняні з артикуляційною базою рідної мови. Екстремальні артикуляції німецьких приголосних, активна робота увули, фарингса, порівняно слабка робота голосових зв'язок при артикуляції приголосних, апікальна артикуляція передньоязичних приголосних.
5.2. Дистинктивні ознаки приголосних на артикуляційному рівні; за способом утворення шуму (зімкнені, щілинні, дрижачі); за дійовим органом (передньоязичні, середньоязичні, увулярні, фарингальні, губні); за участю голосового тону (дзвінки, глухі, сонорні); за характером артикуляції (прості, африкати). Поняття дистинктивної ознаки "дзвінкий-глухий" географічно
5.3. Дистинктивні ознаки на акустичному рівні – перервний (зімкнений) – неперервний (щілинний), компактний (задньоязичний зімкнений) – дифузний (губні та передньоязичні зімкнені), низький (губно-зубний глухий щілинний) – високий (передньоязичний глухий щілинний), напружений (глухий придиховий) – ненапружений (дзвінкий або глухий непридиховий), носовий – ротовий.

Тема 6. Склад. Наголос.
6.1. Структура складу. Визначення ядра складу. Види та структура складів. Теорії складоутвоерння: теорія динаміки, потоку, руху, сили складу. Межі складу. Метрична структура складу. Визначення складових меж: морфологічне і фонетичне.
6.2. Поняття наголосу. Види наголосу в залежності від фонетичної одиниці та її місця. Ступені наголосу. Наголос в одно-та багатоскладових словах. Функції наголосу. Наголос у мовленнєвому потоці.

Тема 7. Модифікації звуків
7.1. Модифікації звуків у мовленнєвому потоці. Причини модифікацій. Позиційно-комбінаторні зрушення: вплив ступеню наголосу, редукція, поняття дистрибуції, позиція фонеми.
7.2. Асиміляція, її види та напрями. Акомодація, дисиміляція, гемінація.
7.3. Сильний приступ голосних. Чергування. Елізія.

Тема 8. Інтонація
8.1. Інтонаційна система, її компоненти. Мелодія, акцент речення. Паузація. Темп, тембр, сила звучання, ритм.
8.2. Комунікативні функції інтонації.

Тема 9. Фоностилістика.
9.1. Фоностилістичний аспект мовлення. Вторинна артикуляція, стилістично зумовлені модифікації.
9.2. Функціональні та фонетичні стилі. Регіональні варіанти.
9.3. Ритм і рима як компоненти фоностилістики. Основи віршування.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1.												
Тема 1. Фонетика: предмет і завдання	15	2	-	-	-	13						
Тема 2. Графіка і орфографія. Норми літературної вимови.	15	2	-	-	-	13						
Тема 3. Фонетика і фонологія. Поняття фонеми	16	2	-	-	-	14						
Тема 4. Артикуляторна і акустична класифікація голосних	18	4	-	-	-	14						
Тема 5. Артикуляторна і акустична класифікація приголосних	18	4	-	-	-	14						
Тема 6. Склад.	16	2	-	-	-	14						

Наголос.												
Тема 7. Модифікації звуків	16	2	-	-	-	14						
Тема 8. Інтонація	16	2	-	-	-	14						
Тема 9. Фоностилістика. Основи віршування	16	2	-	-	-	16						
Контрольна робота	2	2	-	-		-						
Усього годин	**150**	**24**	**-**	**-**	**-**	**126**						

4. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (стаціонар)	Кількість годин (з/в)
1.	Фонетика: предмет і завдання Предмет і завдання фонетики. Історичний огляд вивчення фонетики та її застосування. Зв'язок фонетики з іншими науками. Фізіологія та акустика. Органи артикуляції. Звук як фізично-акустичне явище.	2	
2.	Графіка і орфографія. Норми літературної вимови. Графіка і орфографія. Невідповідність написання та вимови. Фонетична та фонологічна транскрипція, графічна передача інтонації. Регулювання літературної німецької вимови.	2	
3.	Фонетика і фонологія. Поняття фонеми Фонетика і фонологія. Алофони фонеми (варіанти, відтінки)- обов'язкові та факультативні. 3.3.Диференційні ознаки. Опозиції. Кореляції. Поняття нейтралізації фонем. Основні методи визначення складу фонем (правила М.С. Трубецького). Класифікації фоносистеми. Поняття архіфонеми.	2	
4.	Артикуляторна і акустична класифікація голосних Артикуляторна і акустична класифікація голосних.	4	
5.	Артикуляторна і акустична класифікація приголосних Артикуляторна класифікація приголосних. Артикуляційна база німецької мови у порівняні з артикуляційною базою рідної мови. Екстремальні артикуляції німецьких приголосних, активна робота увули, фарингса, порівняно слабка робота голосових зв'язок при артикуляції приголосних, апікальна артикуляція передньоязичних приголосних.	4	
6.	Склад. Наголос. Структура складу. Визначення ядра складу. Види та структура складів. Теорії складоутвоерння: теорія динаміки, потоку, руху, сили складу. Межі складу. Метрична структура складу. Визначення складових меж: морфологічне і фонетичне.	2	
7.	Модифікації звуків	2	

	Модифікації звуків у мовленнєвому потоці. Причини модифікацій. Позиційно-комбінаторні зрушення: вплив ступеню наголосу, редукція, поняття дистрибуції, позиція фонеми.		
8.	Інтонація Інтонаційна система, її компоненти. Комунікативні функції інтонації.	2	
9.	Фоностилістика. Фоностилістичний аспект мовлення. Вторинна артикуляція, стилістично зумовлені модифікації. Функціональні та фонетичні стилі. Регіональні варіанти.	2	
	Контрольна робота	2	
	Усього	**24**	

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (стаціонар)	Кількість годин (з\в)	Форма контролю
1.	Диференціація фонетичних наук (дидактична фонетика, інженерна, акустична, нейрологічна фонологія, описова, соціальна фонетика і. т. д). Завдання дидактичної фонетики.	13		Включено до поточного та підсумколвого контролю
2.	Принципи орфографічних правил. Транскрипція, діакритична система. Особливості транслітерації.	13		
3.	Фонема як найменша функціональна одиниця, що утворює та розрізняє звуковий образ слова і морфеми. Функції фонеми. Склад фонем німецької мови – голосні та приголосні.	14		
4.	Дистинктивні ознаки голосних на акустичному рівні за положенням язика та губ: за рядом (передні – задні); за піднесенням язика (високі, низькі, середні); за участю губ (лабіалізовані – нелабіалізовані); за характером артикуляції (напружені, закриті – ненапружені, відкриті); за кількісною характеристикою (довгі – короткі). Варіативність останньої ознаки в німецьких діалектах.	14		

5.	Дистинктивні ознаки приголосних на артикуляційному рівні; за способом утворення шуму (зімкнені, щілинні, дрижачі); за дійовим органом (передньоязичні, середньоязичні, увулярні, фарингальні, губні); за участю голосового тону (дзвінки, глухі, сонорні); за характером артикуляції (прості, африкати). Поняття дистинктивної ознаки “дзвінкий-глухий” географічно Дистинктивні ознаки на акустичному рівні – перервний (зімкнений) – неперервний (щілинний), компактний (задньоязичний зімкнений) – дифузний (губні та передньоязичні зімкнені), низький (губно-зубний глухий щілинний) – високий (передньоязичний глухий щілинний), напружений (глухий придиховий) – ненапружений (дзвінкий або глухий непридиховий), носовий – ротовий.	14		
6.	Поняття наголосу. Види наголосу в залежності від фонетичної одиниці та її місця. Ступені наголосу. Наголос в одно-та багатоскладових словах. Функції наголосу. Наголос у мовленнєвому потоці.	14		
7.	Асиміляція, її види та напрями. Акомодація, дисиміляція, гемінація. Сильний приступ голосних. Чергування. Елізія.	14		
8.	Мелодія, акцент речення. Паузація. Темп, тембр, сила звучання, ритм.	14		
9.	Ритм і рима як компоненти фоностилістики. Основи віршування.	16		
	Усього	**126**		

6. Методи контролю

Навчальні досягнення студентів контролюються та оцінюються в кінці тематичного блоку (тест) та семестру (іспит).

У рамках аудиторної роботи проводиться усне опитування питань, що виносяться на самостійне опрацювання.

Курс завершується контрольною роботою, яка складається з практичних завдань.

Заключний контроль (залік) проводиться у формі тесту і включає в себе як теоретичні, так і практичні завдання.

Форми контролю:

залік (2 г.): 30 питань множинного вибору, 5 практичних завдань.

7. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота	Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1	15	85	100

Критерії оцінювання

- Залік(2 г.): 30 питань множинного вибору (макс. 60 балів), 5 практичних завдань (макс. 25 балів). Усього за залік макс. 85 балів.

До підсумкового семестрового контролю допускаються студенти, які засвоїли не менше 50% навчального матеріалу і отримали за тематичний блок не менше 8 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

8. Рекомендована література

Основна література

1. Гавріс В.І. Конспект лекцій з курсу теорфонетики німецької мови. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2003. – 44 с.
2. Оніщенко Н. А. Словник-глосарій основних термінів артикуляторної та акустичної фонетики : навчально-методичний посібник/ Онищенко Н. А. – Х .: ХНУ імені В. Н. Каразина, 2013. – 52 с.
3. Стеріополо О.І. Теоретичні засади фонетики німецької мови. – Вінниця: Нові книга, 2004. – 320 с.
4. Pelz H. Phonetik/ Phonologie // Linguistik: Eine Einführung. 7. Aufl. – Hamburg: Hoffmann und Campe, 2002. – 352 S.
5. Rausch R. Deutsche Phonetik für Ausländer. – Leipzig: Verlag Enzyklopädie, 1988. – 404 S.

Допоміжна література

6. Зиндер Л.Р. Общая фонетика. Гл. 1. – М., 1981.

7. Никонова О.Н. Фонетика немецкого языка. – М.: Изд-во литературы на иностранных языках, 1958. – 344 с.
8. Закирова Л.Ф. Теоретическая фонетика немецкого языка: Учебно-методическое пособие. - Казань: Казанский гос. ун-т, 2004. – 27 с
9. Großes Wörterbuch der deutschen Aussprache, 4. Aufl., 1981.

9. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

http://window.edu.ru/window/library?p_rid=58420
http://www.cornelia.siteware.ch/linguistik/phon.html
http://spzwww.uni-muenster.de/~griesha/spw/pho/artorgane.html
http://coral.lili.uni-bielefeld.de/Classes/Summer98/Grundkurs98/Vorlesung/grundkursvorlesung/node5.html
http://www.voltrova.voltr.eu/mv_Phonetik.htm
http://www.hgklein.de/romsem/propaedeutikum/seite22/seite22.htm